

CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VÀ BẢN DI CHỨC CỦA HÔM NAY VÀ MAI SAU

TS. Văn Thanh Mai*

Chủ tịch Hồ Chí Minh đi xa vừa tròn 40 năm, song cùng với thời gian, di sản tư tưởng của Người và bản Di chúc lịch sử Người để lại “hiện nay và mai sau, không chỉ là của riêng nhân dân Việt Nam, mà còn dành cho tất cả các dân tộc, các đảng đấu tranh về chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản, dù ở châu Á, châu Âu hoặc bất cứ nơi nào trên các lục địa”¹.

Bản Di chúc thiêng liêng

Di chúc được Chủ tịch Hồ Chí Minh khởi thảo tại Hà Nội, vào dịp sinh nhật lần thứ 75 (5/1965). Trong những năm tiếp sau đó, cũng vào dịp kỷ niệm ngày sinh, Người lại đọc, suy ngẫm, trăn trở để chỉnh sửa, bổ sung vào những “lời dặn lại” đặc biệt của mình, cho đến khi trái tim đó ngừng đập vĩnh viễn vào lúc 9 giờ 47 phút ngày 2/9/1969.

Không chỉ suốt đời tận tụy, phấn đấu cho cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp và giải phóng con người, Hồ Chí Minh còn mang theo khát vọng về một đất nước Việt Nam độc lập, hoà bình, thống nhất, dân chủ và giàu mạnh, cùng một thế giới hạnh phúc cho con người. Chuẩn bị cho chuyến đi xa với phong cách ung dung, tự tại vốn bắt nguồn từ chỗ

Đảng bộ Ban Tuyên giáo Trung ương tổ chức Lớp Nghiên cứu, học tập nội dung tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh (31/8/2009)

Ảnh: Hồng Nhung

nắm được quy luật vận động của cuộc đời, biết rõ điều gì ắt sẽ qua đi, điều gì ắt sẽ đến và điều gì là trường tồn phải còn mãi, Người đã gửi những tâm tư của mình vào những lời cuối cùng để lại cho hậu thế.

40 năm sau, mỗi khi lật giở lại những trang bản thảo, những bút tích chỉnh sửa, bổ sung của Người trong bản Di chúc thiêng liêng như một Cương lĩnh hành động ngày nào, dường như vẫn thấy một Hồ Chí Minh đang cảnh trọng, cân nhắc từng ý, từng việc, để cô đọng nhất những trăn trở, những điều cần phải dặn lại. Đó là những vấn đề quan trọng, cần thiết phải làm, nhằm đảm bảo vai trò lãnh đạo cách mạng của một Đảng cầm quyền, đồng thời đưa đến thắng lợi của cách mạng Việt Nam trong cuộc đấu tranh chung, vì độc lập dân tộc và tiến

bộ xã hội. Đó cũng chính là những dòng chữ cuối cùng của người anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hoá lớn, người chiến sĩ quốc tế nặng lòng vì Đảng, vì dân, vì tình đoàn kết giữa các đảng anh em và các dân tộc đang đấu tranh cho công lý.

Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng là người đã hiến dâng cuộc đời mình cho cuộc chiến đấu vì phẩm giá và quyền của con người. Trong tư tưởng và tình cảm của Người, nhân dân yêu chuộng hoà bình và công lý, nhân dân tiến bộ thế giới là anh em của nhau: “Tất cả những người có lương tri trên thế giới đều nhìn thấy ở Nguyễn Ái Quốc - “Người yêu nước”, ở Hồ Chí Minh - “Người chiếu sáng”, ở Bác Hồ - “Vị Chủ tịch kính mến”². Vì vậy, Người và Di chúc của Người tuy kết tinh tư tưởng, văn hoá, tâm hồn, đạo đức Việt,

* Bảo tàng Hồ Chí Minh

song “vẫn thuộc vào gia tài của nhân loại, cái gia tài của mọi dân tộc yêu tự do, giải phóng đã phải tiến hành đấu tranh chống lại ách thực dân hay đế quốc”³, nhằm thực hiện khát vọng làm người cao cả nhất.

Người là niềm tin tất thắng

Tiếp thu những hiểu biết quý báu của các đời trước để lại, một Hồ Chí Minh luôn cởi mở làm giàu vốn tri thức của bản thân mình, không chỉ trở thành “một nhà tiên tri châu Á báo trước công cuộc giải phóng của các dân tộc bị áp bức”, Người còn nhìn thấy và dặn lại trước những công việc cần thiết phải thực hiện để xây dựng lại một nước Việt Nam đáng hoàng hơn, to đẹp hơn trong tương lai.

Trong Di chúc, khát vọng và niềm tin tất thắng của lãnh tụ Hồ Chí Minh về cuộc chiến đấu chính nghĩa của nhân dân Việt Nam, góp phần vào sự nghiệp hoà bình thế giới dồn nén, chứa chất chỉ trong mấy lời: “Cuộc chống Mỹ, cứu nước của nhân dân ta dù phải kinh qua gian khổ hy sinh nhiều hơn nữa, song nhất định thắng lợi hoàn toàn. Đó là một điều chắc chắn”⁴ và dù phải hy sinh nhiều của, nhiều người nhưng “Tổ quốc ta nhất định sẽ thống nhất”, “đồng bào Nam Bắc nhất định sum họp một nhà”. Theo Người, thắng lợi đó của dân tộc ta là vinh dự, vì “đã anh dũng đánh thắng 2 đế quốc to - là Pháp và Mỹ và góp phần

xứng đáng vào phong trào giải phóng dân tộc”.

Tiếp đó, Hồ Chí Minh “có ý định đến ngày đó” sẽ đi khắp hai miền Nam Bắc chúc mừng đồng bào và chiến sĩ cả nước, và thay mặt nhân dân Việt Nam “đi thăm và cảm ơn” bè bạn quốc tế đã “tận tình ủng hộ và giúp đỡ” cuộc kháng chiến của nhân dân ta.

Tuy nhiên, là Người sáng lập và rèn luyện Đảng ta, bằng dự cảm của riêng mình, Hồ Chí Minh thấu hiểu rằng, mọi thắng lợi của Cách mạng Việt Nam đều gắn liền với sự trưởng thành ngày càng vững mạnh của Đảng - đội tiên phong của giai cấp và của dân tộc Việt Nam, nên đã dành những điều “trước hết nói về Đảng” và yêu cầu “việc cần phải làm trước tiên là chỉnh đốn lại Đảng”. Ghi nhận nguồn sức mạnh nội lực làm nên sức mạnh của Đảng chính là sự đoàn kết, thống nhất trong Đảng, Người nhấn mạnh: “Các đồng chí từ Trung ương đến các chi bộ cần phải giữ gìn sự đoàn kết nhất trí của Đảng như giữ gìn con ngươi của mắt mình”⁵, đồng thời, yêu cầu “trong Đảng thực hành dân chủ rộng rãi, thường xuyên và nghiêm chỉnh tự phê bình và phê bình”. Theo Người, đó không chỉ là nhiệm vụ trọng yếu, là yêu cầu bức thiết của Đảng cầm quyền trước mỗi bước chuyển của cách mạng, mà còn là cách tốt nhất để “củng cố và phát triển sự đoàn kết và thống nhất của Đảng”, để Đảng trong sạch,

vững mạnh, để “dù công việc to lớn mấy, khó khăn mấy chúng ta cũng nhất định thắng lợi”.

Những lời dặn thiết tha, đậm chất nhân văn trong Di chúc chứa đựng những giá trị tư tưởng, tinh thần cao quý của cuộc đời Hồ Chí Minh, từ cuộc đời Hồ Chí Minh. Theo Người, dù đã có những đóng góp nhất định, song để thật sự trong sạch, “xứng đáng là người lãnh đạo, là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân”, mỗi cán bộ, đảng viên, đoàn viên và thanh niên phải hết lòng tận trung với nước, tận hiếu với dân, phải thấm nhuần và nâng cao “đạo đức cách mạng, thật sự cần kiệm liêm chính, chí công vô tư”, và vượt lên hết thảy là phải sống với nhau có tình, có nghĩa, có “tình đồng chí thương yêu lẫn nhau”. Và cũng theo Hồ Chí Minh, để rời xa những biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân, để làm mục thước cho dân, cán bộ, đảng viên nhất định phải thường xuyên tiến hành tự phê bình và phê bình, trên cơ sở “tình đồng chí” thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau. Đó chính là có lý, có tình, chân thành, thẳng thắn, là văn hoá Đảng, là bản chất tâm hồn và đạo đức dân tộc Việt mà Hồ Chí Minh mong mỏi và gửi lại cho toàn Đảng, toàn quân và toàn dân ta.

Sau những điều tâm huyết về Đảng, Hồ Chí Minh đã nhắc đến việc chăm lo lực lượng kế cận của cách mạng. Người dành những dòng thiết tha cho thế hệ trẻ, khen ngợi đoàn

viên, thanh niên, phụ nữ, thiếu nhi,... đã đóng góp công sức của mình trong sự nghiệp cách mạng và yêu cầu, "Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng xã hội chủ nghĩa vừa "hồng" vừa "chuyên".

Tư tưởng và mục đích cuộc đời hoạt động cách mạng của Hồ Chí Minh xuất phát từ con người và cuối cùng trở về với con người. Bởi lẽ vậy, Người cũng chỉ rõ, khi đất nước đã trải qua những năm dài chiến tranh, việc hàn gắn những vết thương của thời hậu chiến là công việc đầy nặng nề, phức tạp nhưng cũng rất vẻ vang, nên Đảng cần phải có kế hoạch thật tốt để phát triển kinh tế và văn hoá, nhằm không ngừng nâng cao đời sống của nhân dân lao động ở miền núi cũng như miền xuôi. Những đề nghị của Người về miễn thuế nông nghiệp 1 năm, để "đồng bào hỉ hả, mát dạ, mát lòng, thêm phấn khởi, đẩy mạnh sản xuất"; về xây dựng lại thành phố, làng mạc; về xây dựng những vườn hoa, bia tưởng niệm các liệt sĩ, "để đời đời giáo dục tinh thần yêu nước cho nhân dân ta",... thực sự thiết thực, cụ thể, đầy tính nhân văn.

Một Hồ Chí Minh đầy bao dung nhân ái, đã dành tình thương yêu của mình cho những người đã dưng cảm hy sinh một phần xương máu của mình; những liệt sĩ, cha mẹ vợ con của thương binh, liệt sĩ; những chiến sĩ trẻ, những

phụ nữ, những thanh niên xung phong..., đồng thời cũng quan tâm đến những con người từng lầm lỗi, lạc đường, hoặc là nạn nhân của chế độ cũ. Bởi theo Người, dù là ai, họ cũng mang dòng máu Việt, cũng có nguồn cội, nên lấy lòng nhân, khoan dung độ lượng, hướng về lẽ phải chân chính mong mỗi "cải tạo họ, giúp họ trở nên những người lao động lương thiện".

Như một Cương lĩnh hành động của một Đảng trong sạch, vững mạnh, ngang tầm với tình hình và nhiệm vụ cách mạng được giao phó, những chỉ dẫn của Người trong Di chúc - không mang tính áp đặt, nhưng vẫn được toàn Đảng, toàn quân và toàn dân ta đồng tâm, đồng lòng thực hiện. Lòng yêu nước, thương dân, thương nhân loại khổ đau của Người trong Di chúc dành lại cho muôn đời con cháu mai sau thể hiện sự quan tâm của Người đến lợi ích của từng con người và lợi ích của cả cộng đồng. Đó cũng chính là sự biểu đạt đặc sắc của chủ nghĩa nhân văn Hồ Chí Minh, của nhà văn hoá lớn Hồ Chí Minh, suốt đời không màng danh lợi, chỉ khôn nguôi một hoài bão: Độc lập, tự do cho Tổ quốc, hạnh phúc cho đồng bào.

Tinh đoàn kết quốc tế trong sáng

Hồ Chí Minh không chỉ là lãnh tụ của nhân dân Việt Nam, Người còn "là một nhà cách mạng trung thành với chủ nghĩa quốc tế vô sản

và đã đóng góp to lớn vào sự đoàn kết các nước xã hội chủ nghĩa, vào việc củng cố và phát triển phong trào cộng sản"⁶. Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của mình, Hồ Chí Minh không chỉ là một người cộng sản Việt Nam mẫu mực, Người còn là người chiến sĩ cộng sản quốc tế trong sáng, thuỷ chung, luôn quan tâm đến sự phát triển chung của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế.

Trong Di chúc, về phong trào cộng sản quốc tế, Hồ Chí Minh viết: "Là một người suốt đời phục vụ cách mạng, tôi càng tự hào với sự lớn mạnh của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế bao nhiêu, thì tôi càng đau lòng bấy nhiêu vì sự bất hoà hiện nay giữa các đảng anh em"⁷. Người chiến sĩ cộng sản quốc tế Hồ Chí Minh đã có những đóng góp tích cực cho phong trào cách mạng thế giới, trên nền tảng của chủ nghĩa Mác - Lênin và chủ nghĩa quốc tế vô sản, có lý, có tình, hết lòng hàn gắn những mâu thuẫn trong phe xã hội chủ nghĩa (XHCN), hàn gắn mối bất hoà, mâu thuẫn Xô - Trung và sự rạn nứt trong phong trào cộng sản và công nhân quốc tế.

Do đó, trước khi đi xa, Hồ Chí Minh đã dặn lại trong Di chúc và yêu cầu một nhiệm vụ quan trọng trong hoạt động đối ngoại của Đảng là phải làm thế nào để củng cố và tăng cường tình đoàn kết quốc tế, "góp phần đặc lực vào việc khôi phục lại khối đoàn kết" quý báu giữa các

đảng anh em. Với tinh thần quốc tế vô sản cao cả đó, "Bác Hồ cùng với bản Di chúc của Người là thuộc về tất cả phong trào cộng sản, công nhân và cách mạng trên thế giới. Người được liệt vào những bậc mà thân thể và sự nghiệp đã vượt ra ngoài phạm vi biên giới của Tổ quốc mình"⁸.

Người và bản Di chúc tiếp tục là nguồn cảm hứng cho hậu thế

Khiêm nhường trong vị thế một nguyên thủ quốc gia, một Hồ Chí Minh cũng rất giản dị trên cương vị một lãnh tụ của nhân dân Việt Nam. Ung dung và thư thái, Người để lại mấy dòng cuối cùng trong Di chúc để viết về việc riêng của mình. Một Hồ Chí Minh suốt đời yêu thương nhân dân, vốn giản dị, rất "sáng mà không chói", khi ra đi, tiếc nuối lớn nhất của Người là "suốt đời tôi hết lòng hết sức phục vụ Tổ quốc, phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân. Nay dù phải từ biệt thế giới này, tôi không có điều gì phải hối hận, chỉ tiếc là tiếc rằng không được phục vụ lâu hơn nữa, nhiều hơn nữa"⁹. Vì vậy, Người mong "chớ nên tổ chức linh đình, để khỏi lãng phí thì giờ và tiền bạc của nhân dân".

Với ý nghĩa đó, những điều Hồ Chí Minh dặn lại trong Di chúc chứa đựng giá trị tư tưởng và tinh thần, kết tinh từ cuộc đời hoạt động cách mạng không mệt mỏi của một con người "đã trở thành huyền thoại ngay từ khi còn sống". Tư tưởng và tình cảm đó

không chỉ mang lại sự đời cho một dân tộc Việt Nam, mà còn đem lại niềm tin tưởng mãnh liệt và khát vọng vào một ngày mai tươi đẹp cho tất cả các dân tộc yêu chuộng tự do, công lý trên toàn thế giới. Là lời *dặn lại đây tâm huyết của một vị lãnh tụ cách mạng, một Cương lĩnh hành động của Đảng và lời dặn khiêm nhường của người cộng sản*, "Di chúc của Người đặc biệt có ý nghĩa đối với các lực lượng cách mạng và toàn thế giới tiến bộ"¹⁰.

Dùng những ngôn từ giản dị nhất để biểu đạt cái lớn lao của tư tưởng, Di chúc Hồ Chí Minh "là một áng văn tuyệt bút" phản ánh tâm hồn một nhà cách mạng nhân đạo; trí tuệ, tư tưởng của một nhà hoạt động cách mạng phi thường; lòng vô tư tuyệt đối, tình yêu của Người đối với nhân dân, với thiên nhiên. Mỗi điều Hồ Chí Minh nhắn nhủ, dặn lại trong Di chúc đều chứa chan tấm lòng một hiền nhân đối với con người, với thiên nhiên, với quê hương đất nước, phản ánh tư tưởng, tình cảm, đạo đức và tâm hồn một người con ưu tú của dân tộc Việt; hiện thân tinh thần, tài năng và tâm hồn của người dân Việt; hiện thân của tinh thần yêu tự do tha thiết, bình dị mà vĩ đại, dân tộc mà thời đại. Di chúc của Bác trường tồn cùng lịch sử, với tất cả những gì Người đã làm, đã nêu gương và để lại, có lý và có tình, sẽ sống mãi qua các thời đại.

Dù Người đã đi xa, song trên các trang của lịch sử, cuộc đời, sự nghiệp, tư tưởng và tấm gương đạo đức của Hồ Chí Minh vẫn sẽ vinh quang chói lọi. Muu cầu hạnh phúc cho hết thảy mọi con người, hướng dẫn loài người đi đến một tương lai tốt đẹp hơn, Người và bản Di chúc gửi lại "tiếp tục là nguồn cảm hứng" cho hậu thế, "để không yếu đuối trong đấu tranh giành lấy tương lai, để không dừng lại ở điều đạt được mà luôn luôn tiến lên phía trước"¹¹.

Chú thích

- ¹ Xã luận Báo Tự do nhân dân, Budapét, Hung ga ri, ngày 11/9/1969
- ² *Mi-ghen Đê-xtê-pha-nô, Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh*, UNESCO và UBKHXHVN, Nxb. KHXH, H.1990, tr.55
- ³ *Mô-ha-mét La-ma-ri, Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh*, UNESCO và UBKHXHVN, Nxb.KHXH, H.1990, tr. 42
- ⁴ *Hồ Chí Minh, Toàn tập*, Nxb. CTQG, H, 1996, T.12, tr.506
- ⁵ *Hồ Chí Minh, Toàn tập*, Sdd, T.12, tr.506
- ⁶ *Kim-hu-giông: Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh*, UNESCO và UBKHXHVN, Nxb.KHXH, H.1990, tr.115
- ⁷ *Hồ Chí Minh, Toàn tập*, Sdd, T.12, tr.511
- ⁸ *I-Liu-Sít-lich, Báo Quyền lợi đỏ*, Praha, Tiệp Khắc, ngày 9/9/1989
- ⁹ *Hồ Chí Minh, Toàn tập*, Sdd, T.12, tr.501
- ¹⁰ *I-li-a Sét-lich, Thế giới ca ngợi và thương tiếc Hồ Chủ tịch*, T.13, Nxb. Sự thật, H.1971, tr.67.
- ¹¹ *Mi-ghen Đê-xtê-pha-nô, Hội thảo quốc tế về Chủ tịch Hồ Chí Minh*, UNESCO và UBKHXHVN, Nxb. KHXH, H. 1990, tr. 54.